Kemalistlerin ırkçılığı meselesi

AYHAN AKTAR*

Mest-i nâzını kim büyüttü
böyle bi-perva seni
Kim yetiştirdi bu gûna
serveden balâ seni
*Nedim, 1681-1730***

Türk milliyetçiliğinin oluşumuna katkıda bulunan Afet İnan ve Atatürk.

Nazan Maksudyan'ın Türk milliyetçiliğinin 'ırkçı' yanını sergilemeye çalışan kitabı 'Türklüğü Ölçmek', bilimsel açıdan pek çok hata içeriyor

Rahmetli Tuğrul Şavkay kendine haddinden fazla güvenen, her şeyin kendisi ile başladığını zanneden kişileri gördüğü zaman yukarıdaki beyiti yüksek sesle söyler ve ardından da kahkahayı patlatırdı. Nazan Maksudyan'ın *Türklüğü Ölçmek: Bilimkurgusal Antropoloji ve Türk Milliyetçiliğinin Irkçı Çehresi 1925-1939* başlıklı kitabını okurken sık sık bu beyit aklıma geldi.

Maksudyan'in çalışması esas olarak 1925-1939 yılları arasında yirmi iki sayı yayımlanmış olan Türk Antropoloji Mecmuası'nın ayrıntılı analizinden oluşuyor. Bu derginin daha ilk sayılarından itibaren yayımlanan yazılarla 1930'lardan sonra Türk Tarih Tezi (1932) ve Güneş-Dil Teorisi (1936) olarak bilinen resmi görüşlerin temellerinin atıldığını öğreniyoruz. Bu önemli bir katkı. Yazar Türk Antropoloji Mecmuası'nın içindeki makalelerin analiz ederek dönemin fiziki antropologlarının Türk ırkının antropolojik özelliklerini kafatası ve kemik ölçümü gibi 'bilimsel' faaliyetler yolu ile ortaya koyduklarını anlatıyor. Sn. Maksudyan'a göre, Afet İnan'ın 1939 yılında 64 bin kişi üzerinde yapmış olduğu araştırmanın amacı, "Türklerin brakisefal Alpin ırkının mükemmel temsilcileri olduğunu göstererek, Türklerin kadimliğini ve tarih boyunca sürmüş ebedi üstünlüğünü kanıtlamaktır." (s.94) Aynı şekilde, "derginin yazarlarına göre ırkı ve evrim derecesini tespit etmek için en önemli göstergelerden biri kafanın biçimidir... Türk antropoloji camiası brakisefaliyi üstün ırklarla, dolikosefaliyi daha az gelişmiş insan türleriyle eşleştirmektedir." (s.137)

Tek dayanak mecmua mı?

Şimdi, bizim bu tespitlerden anladığımız Türk Antropoloji Mecmuası'nda yazan dönemin fiziki antropologları Türkiye nüfusunun 'dolikosefal' ve 'brakisefal' kafalı insanlardan oluştuğunu ölçümler yolu ile ispat etmeye çalışmışlar ve 'dolikosefal' kafalıların daha az gelişmiş insan türüne dahil olduklarını iddia etmişlerdir. Kuşkusuz bu tespit ve iddialar Türk Antropoloji Mecmuası çevresine dahil olan kişileri ırkçı ideolojinin mensupları olarak tanımlamaya yeter de artar. Buraya kadar, bir 'bilimsel' yayından hareket ederek Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de ırkçı bir akademisyen ve aydın gurubunun var olduğunu anlatmak anlamlı bir çalışma olabilirdi. Fakat Sn. Maksudyan burada durmuyor, analizi birkaç adım daha ileri götürüyor.

Kitapta anlatıldığına göre Prof. Taha Parla yazara şu soruyu yöneltiyor: 'Sence milliyetçi ideolojinin içine akacak bir yol bulmuş olan bu ırkçı kanal (diyelim ki Mecmua), söz konusu ideolojinin özünü değiştirecek kadar güçlü mü?' Taha Parla'nın bu doğru ve meşru sorusuna Sn. Maksudyan'ın cevabı şöyle: "Soruda Türk milliyetçiliği bir deniz, ırkçı yaklaşımlar da denize akan çok sayıda nehirden biri gibiydi. Ben nedense metaforu tersten kurmak istedim. Bence ideolojiye ilişkin ırkçı unsurlar zaten çokça vardı, ama öyle bir an geldi ki deniz taşma noktasına ulaştı ve kendine kanal açtı." (s. 13) Şöyle devam ediyor yazar, "benim bu çalışmamdaki esas amaç ise Türk milliyetçiliğinin ön cephesindeki vatandaşlık belirleyeni üzerinden tanımlanan örtüyü kaldırmak ve arkada yatan ırkçıetnik çehreyi resmederken, 'istisnai' uygulamalardan ve normlardan sapmadan söz etmek yerine normların doğrudan doğruya ayrımcı önkabullere göre şekillendiğini anlatmaktır." (s. 8)

Bunları milliyetçilik teorisi açısından yorumladığımız zaman, yazarın Kemalistler için Türk ulusal topluluğuna dahil olma kriterinin belli bir ırk gurubunda dahil olmaktan geçtiğini ileri sürdüğünü anlıyoruz. Bu guruba dahil olmayanlara -mesela dolikosefallere veya yapılan ölçümler sonucunda 'karışık-melez' oldukları tespit edilen Levantenlere- karşı yapılan ayrımcı uygulamaları da göz önünde tuttuğumuz zaman ırkçı ideolojinin devlet katında kabul görüp artık bir devlet politikası olarak hayata geçtiğini anlamamız gerekiyor. Aynı mantıkla devam ediyor Sn. Maksudyan: "Bu çalışmada hedeflenen, Türk milliyetçi seçkinlerinin, üniversite ve akademisyenleri bilimsel meşruiyet kaynağı olarak kullanarak, Türklerin efsanevi geçmişleri ile ilgili tezler icat edip Türk kimliğini ırka dayalı kurgulamak istediklerini göstermektedir." (s. 10)

Sn. Maksudyan'ın iddialarının ve genellemelerin tek dayanağı ise, 1925-1939 yılları arasında yayımlanan Türk Antropoloji Mecmuası'dır. Yâni, tek bir dergide yayımlanan makaleleri okuyup Kemalist milliyetçiliği ve Türkiye'deki tek parti rejimini ırkçı olarak ilan etmek mümkün mü? Sn. Maksudyan bence elindeki malzemenin sınırlarını zorluyor. Bir tek dergiden kalkınarak bu kadar kapsamlı yorumlar yapılamaz diye düşünüyorum.

Saf Türk kanı

Bu kitapta benim en çok rahatsız olduğum üslup, tek parti döneminde ırkçılık konusunda her şeyin kendi araştırması ile başlamış olduğuna dair Sn. Maksudyan'da var olan inanç. Örneğin, "Türkiye'de milletin ve milliyetçiliğin tahayyülü üzerine çok sayıda araştırma varsa da, bunlardan hiçbiri milliyetçi söylemdeki ırkçı aksanı derinlemesine incelememektedir" türünden yargılar. (s. 11) Peki, Günay Göksu Özdoğan'ın *"Turan"dan "Bozkurt"a: Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)* başlıklı kitabını ne yapacağız? Sn. Özdoğan kitabında tek parti döneminde yayımlanmış yirmi altı ırkçı-Turancı dergiyi ve diğer resmi yayınları taramış ve Türk milliyetçiliğinin ırkçı varyantının ayrıntılı bir incelemesi yapmıştır.' İşin ilginç tarafı, Sn. Özdoğan ile Nazan Maksudyan'ın çıkarmış oldukları sonuçlar birbiri ile hiç mi hiç uyumlu değil. Yazarın öncelikle Günay Göksu Özdoğan'ın kitabı ve ortaya koyduğu tezler ile hesaplaşması gerekmez miydi? Heyhat, Sn. Maksudyan'ın kitabında Günay Göksu Özdoğan'ın adı benim tespit edebildiğim kadarıyla iki defa geçiyor. Kitapta şöyle bir iddia dile getiriliyor: "Böylelikle Türk milliyetçiliği ırk kimliğine dayalı bazı siyasi görüşlerin yayılmasına önayak olmuş ve Cumhuriyet'in farklı halkları arasında "saf Türk kanına sahip soylar" lehine ırkçı bir ayrım yapılmıştır" denildikten sonra Sn. Özdoğan'ın kitabının 11. sayfasına gönderme yapılıyor. (s. 53) Kitabın 11. Sayfasını açtığımız zaman ise yazarın araştırma sırasında kendisine yardım eden kişi ve kurumlara teşekkür ettiği bölüm var. "Saf Türk kanına sahip soylar" lehine ırkçı bir ayrım yapıldığına dair tek bir cümle dahi yok!

Benzer bir durum Mete Tunçay'ın *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)* başlıklı kitabı ile ilgili olarak da karşımıza çıkıyor. Sn. Maksudyan tezlerini güçlendirmek amacıyla, "Türk Milliyetçiliğinin eğitim alanındaki önemli bir unsuru da ırkçılıktı" gibilerden bir tespit yaparak bu iddiayı Mete Tunçay'ın kitabının 40. sayfasına atıf yaparak sağlamlaştırmak istiyor. (s. 53) Mete Tunçay'ın kitabında o sayfayı açtığımız zaman 'Partileşme' başlıklı bir bölümle karşılaşıyoruz! Bir daktilo hatası olduğunu varsayıp, Tunçay'ın kitabında eğitim ile ilgili bölümü okuyoruz. Ama yine de Mete Tunçay'a dayanarak 'Türk Milliyetçiliğinin eğitim alanındaki önemli bir unsuru da ırkçılıktı' tespitini haklı çıkaracak bir yoruma ulaşmak pek mümkün değil. Nâhoş bir durum!

Kitapta Kemalist seçkinlerin ırk meselesine önem vermesine örnek olarak CHP Genel Sekreteri Recep Peker'in konuşmaları örnek gösteriliyor. Sn. Maksudyan'a göre, 'Recep Peker'in 1934-35 senelerinde

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ